

ZASLUŽNI ZA GOSPODARSKI RAZVOJ REGIJE SLAVONIJE I BARANJE (1)

Među zaslužnima za gospodarski razvoj Slavonije i Baranje je Ivan Špika – jedan od ute-meljitelja i dugogodišnji generalni direktor IPK Osijek - (uz Kombinat „Borovo“) najvećeg poslovnog sustava koji je nastao i razvijan na području regije u drugoj polovici XX. stoljeća.

IVAN ŠPIKA

Rođen u Osijeku 1926. g. (u radničkoj obitelji zaposlenika Tvornice šećera Osijek) gdje završava osnovnu školu i pohađa Mušku gimnaziju. Od mladosti opredijeljen za socijalnu pravdu priključuje se, po završetku VII. razreda 1944. godine, s nekoliko prijatelja antifašističkom pokretu. Nakon rata i kratkog dosluženja vojnog roka (1945.), zapošljava se u industriji šećera te uz rad nastavlja obrazovanje i 1959. godine diplomira na Ekonomskom fakultetu u Zagrebu. Godine 1950. oženio se sa Zdenkom Frey (rođena u Osijeku 1933. g.) s kojom ima dvije kćerke – Kseniju i Jasenku.

Ivan Špika (1945.)

Zdenka Frey i Ivan Špika (1953.)

Poslovna karijera

- po završetku rata kao personalni sekretar odlazi na rad u Tvornicu šećera Branjin Vrh;
- 1946. godine premješten je u Beograd - kao direktor kadrova i pomoćnik generalnog direktora Generalne direkcije Savezne industrije šećera - do 1948. godine;
- 1948. godine premješten je u tvornicu šećera koja se gradila u Županji na funkciju personalnog referenta;
- 1949. godine враćen je u Beograd u Ministarstvo lake industrije za Pročelnika personalne službe te ubrzo raspoređen kao glavni direktor Direkcije prehrambene industrije Narodne Republike Hrvatske u Zagreb do 1950. godine;
- krajem 1950. godine imenovan je direktorom Tvornice šećera Osijeku;
- 1953. godine Tvorica šećera oformljuje „Kandit“ Osijek i proziva se Tvorica šećera i kandita čiji je i dalje direktor;

Ivan Špika, direktor Tvornice šećera u Osijeku, i ing. Josip Haladi - Dic, tehnički upravitelj (1957.)

- 1960. godine formira se Industrijsko poljoprivredni kombinat Osijek na čijem je čelu do 1976. godine kao generalni direktor;

Ivan Špika, generalni direktor IPK Osijek
(1962.)

- između 1976. i 1980. godine je savjetnik IPK Osijek;
- 1980. godine prelazi u izvozničku tvrtku „General export“ – Zagreb;
- 1980. godine poslan je u Moskvu za zamjenika direktora predstavništva „Genexa“;
- između 1981. i 1985. godine je direktor predstavništva Genexa u Ulan Batoru (Mongolija);
- 1985. godine vraća se u Osijek, a 1986. godine odlazi u mirovinu.

Politička karijera, stručne i društvene aktivnosti

- između 1961. i 1971. godine je predsjednik Poljoprivredne banke Jugoslavije;
- 1966. godine osnovana je u Zagrebu Liga protiv raka, a odmah potom i u Osijeku, čiji je prvi predsjednik, sve do 1984. godine;
- između 1967. i 1971. godine član je Savjeta Svjetske banke (New York), i predsjednik Joint venture tvrtke IPK Osijek - CPS Chicago;
- 1971. godine je predsjednik Komiteta Saveza komunista Osijeka i član Centralnog komiteta Saveza komunista Hrvatske;
- u dva mandata bio zastupnik u Saboru Socijalističke Republike Hrvatske i poslanik u Skupštini Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije.

Ivan Špika je preminuo 11.01.2010. godine i sahranjen u Osijeku.

Ivan Špika za govornicom CK SKH (1974.)¹

¹ Fotografije iz privatnog arhiva obitelji Špika.

OSNIVANJE I RAZVOJ IPK OSIJEK²

1. Pozadina

Stanje u poljoprivredi Jugoslavije krajem 50-tih godina XX. stoljeća - pa tako i na području slavonsko-baranjske regije - karakterizirala je nedovoljna opskrba prehrambenim proizvodima (veća je bila potražnja od ponude) i nedovoljna iskorištenost prirodnih i društvenih resursa. Rezultat je to usitnjjenosti društvenih gospodarstava, njihove nedovoljne organiziranost, nerazvijene poljoprivredne tehnologije i osrednjih priloga po jedinici površine i proizvodnje po grlu stoke. Postojeće poljoprivredne organizacije nisu bile dovoljno osposobljene niti organizirane za nastup na tržištu; njihovi posjedi (zemljišta) bili su relativno mali, a obradivo zemljište nije bilo u potpunosti pripremljeno za visoke prinose. U to vrijeme nisu izvršene agro i hidromelioracije, a često u funkciji nije bila ni osnovna kanalska mreža. Investicijska ulaganja u poljoprivredu nisu bila dovoljna niti u skladu s potrebama, nije bilo dovoljno stručnih poljoprivrednih službi niti stručnjaka zaposlenih u neposrednoj proizvodnji. Sve to je ograničavalo razvitak i povećanje ratarske proizvodnje, a slično je stanje bilo i u stočarstvu.

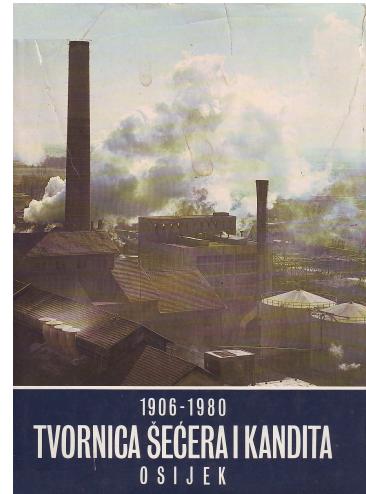
Prehrambena industrija - iz navedenih razloga - nije mogla odgovoriti rastućim potrebama domaćeg tržišta niti je mogla koristiti svoje tehničke kapacitete zbog nedostatka osnovnih poljoprivrednih sirovina. Sve to je poticalo razmišljanja o potrebi bitno drugačijeg organiziranja proizvodnje i poslovanja radi udovoljavanju potrebama tržišta.

2. Osnivanje i razvoj

Koncept utemeljenja IPK Osijek polazio je od: (1) integracije poljoprivredne proizvodnje i prehrambene industrije, (2) koncentracije sredstava za proizvodnju i (3) okupljanja stručnih kadrova na području Osijeka i okolice s ciljem stvaranja moderne organizacije poslovanja s primjenom znanstvenih dostignuća, povećanja produktivnosti rada i ekonomičnosti poslovanja, a u svrhu osiguranja sirovina za bolje iskorištenje ukupnih lokalnih prehrambenih kapaciteta i, u krajnoj liniji, zadovoljavanja potreba tržišta.

IPK Osijek je osnovan spajanjem četiri poduzeća: Tvornice šećera i kandita – Osijek, Tvornice mlijeka u prahu - Osijek, Poljoprivrednog kombinata Osijek i (d) Poljoprivredno-industrijskog kombinata „Orlovnjak-Rudine“ - Tenjski Antunovac. Ova su četiri poduzeća činila jezgro narednih procesa udruživanja u IPK Osijek. Procesi pridruživanja drugih poljoprivrednih i industrijskih pogona i poduzeća bili su dinamični i trajali su više godina; mogu se podijeliti u šest etapa.

- Prva etapa od 1960. do 1962. godine - stvaranje jezgre Kombinata spajanjem većih industrijskih i poljoprivrednih poduzeća.
- Druga etapa (1963.-1964. g.) u kojoj se samostalne ekonomije, poljoprivredne zadruge i poljoprivredna dobra pripajaju jezgri Kombinata, stvorenoj u prvom koraku integracije.
- Treća etapa (1968. - 1971. g.) u kojoj se samostalni poljoprivredno-industrijski kombinati susjednih općina - Donji Miholjac, Našice i Podravska Slatina te „Croatia“ Osijek (poduzeće za preradu i promet žitarica) udružuju u Kombinat.
- Četvrta etapa (1972. - 1975. g.) - integracija tercijarnih djelatnosti - u kojoj se IPK-u pridružuju poduzeća iz oblasti trgovine i ugostiteljstva: OTP Osijek, Turist Osijek, Vesna Osijek, Društvena prehrana Osijek i Uzor Osijek.

² Širi prikaz nastanka i razvoja te poslovanja IPK Osijek slijedi u 3. knjizi (Prehrambena industrija) projekta Panon instituta (i edicije) „Povijest industrije Slavonije i Baranje“.

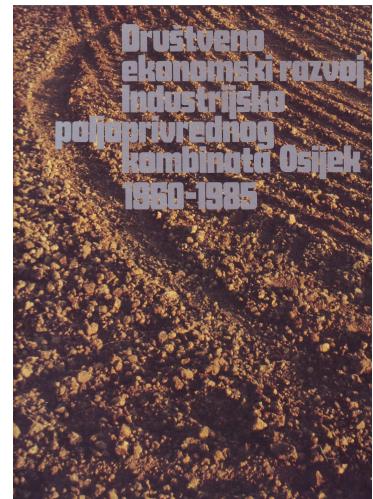
- Peta etapa (1978. - 1983. g.) u kojoj se Kombinatu pridružuju: Pivovara i vinogorje Osijek, Oranica Osijek (poduzeće za doradu i promet sjemenom), Poljoprivredna zadruga Šodolovci i Žitar Ernestinovo.
- Šesta faza (1984. g.) u kojoj se u IPK Osijek udružuju: trgovačko poduzeće Nama Osijek i Sloboda (tvornica vafla i kruha), Osijek.

Tako je IPK Osijek izrastao u veliki poslovni sustav s horizontalnim, vertikalnim i teritorijalnim komponentama u kojem su udruženi: (a) poljoprivreda (primarne djelatnosti), (b) prehrambena industrija (sekundarne djelatnosti), (c) trgovina i ugostiteljstvo (tercijarne djelatnosti) i (d) znanost i informatika (kvartarne djelatnosti).

Pored vrlo intenzivnih procesa udruživanja u IPK Osijek, postojali su i stanoviti procesi dezintegracija; naime, pojedini integrirani poslovni subjekti utvrdili su da ne postoji dalja ekomska opravdanost zajedničkog poslovanja ili, pak, zbog postavljanja nove, efikasnije, organizacije proizvodnje i poslovanja. Tako se:

- Osječka klaonica i hladnjaka Slavonija Osijek, sporazumom između IPK Osijek i PIK-a Belje, izdvojila se iz IPK Osijek 1.1.1964. i ušla u sastav pogona Meso-kombinat PIK-a Belje;
- Đakovčanka, pogon za proizvodnju i preradu poljoprivrednih proizvoda, Đakovo (u sastavu Frigisa Osijek) je prestala s radom 1.10.1964. godine kao ekonomski neopravdana proizvodnja;
- IPK Osijek i PIK Belje sporazumno osnivaju 16.6.1969. godine zajednički transportni pogon u koji je IPK Osijek predao dio svojih transportnih sredstava;
- Industrija vrenja Tuzla izdvojila se iz Kombinata 1.7.1971. godine;
- Parna pekara Zvijezda iz Dervente dezintegrirala se 31.12.1971. godine;
- Kudjeljara i lanara Vladislavci izdvojila se 1.3.1973. g. i ušla u sastav tvornice namještaja Mobila Osijek;
- Školski centar IPK Osijek (koji su sačinjavali Centar za stručno obrazovanje radnika u poljoprivredi i Poljoprivredna škola s praktičnom obukom Osijek) postaje samostalna organizacija i od 28.12.1976. godine posluje kao srednja škola otvorenog tipa;
- Crvena zvijezda, pogon za proizvodnju, remont i servis, Našice dezintegrirao se 12.9.1979. godine;
- Pogon Frigis iz Podravske Slatine dezintegriran je 7.5.1982. g. i udružuje se s RO Duhan iz Podravske Slatine. Nešto kasnije (u rujnu 1983. g.) referendumom radnika se prihvata Sporazum o (ponovnom) udruživanju u IPK Osijek sa statusom radne organizacije;
- Pogon za stambeno gospodarenje u Kombinatu (osnovan 24.12.1965. g.) izlazi dana 31.12.1972. godine iz sustava IPK Osijek i nastavlja s radom u sastavu Stambenog poduzeća općine Osijek;
- Pogon tercijarnih djelatnosti (osnovan 1.1.1968. g.) rasformiran je 30.6.1972. godine. Osnivanje ovog pogona, koji je zapošljavao oko 400 radnika, imalo je cilj da se dodatnim radno-intenzivnim proizvodnjama otvorí mogućnost zapošljavanja tehnološkog viška radnika koji je nastao uvođenjem suvremene tehnike (mehanizacija velike snage i zahvata) u poljoprivrednu proizvodnju;
- YAC Osijek (Jugoslavensko-Američki Corn Production System, osnovan 26.6.1974. g.) prestao je s radom 31.12.1977. godine;
- Nakon osnivanja IPK Osijek postupno je prestalo s radom više malih proizvodnih pogona: špiritane u Selešu, Kolođvaru, Barama i Donjem Miholjcu, Kudjeljara u Selešu, Ciglana Osijek i Uljara Podravska Slatina.

Važno je naglasiti da je IPK Osijek - osim integracijskim procesima – rastao i razvijao se snažnom investicijskom politikom koja se temeljila na nizu razvojnih modela:

1. razvoj na temelju vlastite akumulacije,
2. razvoj na temelju tzv. razvojnih premija (državni poticaji za investicije; npr. premije za šećer, jestivo ulje),
3. razvoj na temelju bankarskih kredita i kredita dobavljača (robni krediti).
4. kooperacija s individualnim sektorom poljoprivrede,
5. poticajna društvena sredstva (proizvodnja mlijeka i mesa),
6. udruživanje rada i sredstava u zajedničku proizvodnju (pšenica i kukuruz).

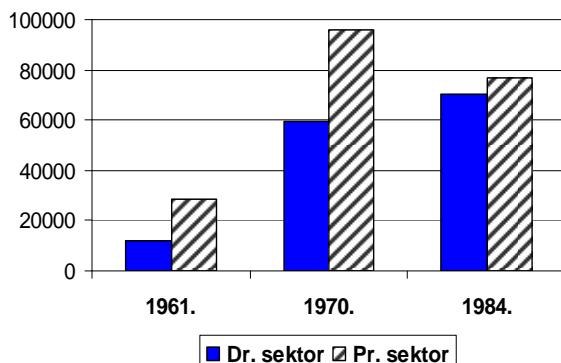
Prva tri razvojna oblika imala su pozitivne utjecaje na rast proizvodnje i proširenje assortimenta, a time i širenje tržišta. Razvoj na temelju integracijskih procesa imao je pozitivne učinke na skladnije povezivanje finalne proizvodnje i sirovinske osnove, bolju podjelu rada, centralizaciju sredstava i zemljišta, koncentraciju stručnog kadra te brže kolanje i obradu poslovnih informacija. Kooperacija s privatnim sektorom poljoprivrede i povećani obujam proizvodnje poljoprivrednih proizvoda omogućio je potpunije korištenje industrijskih kapaciteta Kombinata, ali i drugih industrija u zemlji. Tržišna orijentacija Kombinata ogledala se i u snažnom marketing pristupu.

3. Rezultati poslovanja

IPK Osijek se razvijao u nepovoljnim makroekonomskim uvjetima - koji su bili određeni socijalističkom primarnom raspodjelom (preko administrativnog određivanja cijena) - što je značajno utjecalo na rezultate poslovanja, posebno poljoprivrede i prehrambene industrije; naime, državnom politikom maksimiranja cijena štitio se životni standard stanovništva u zemlji. Unatoč takvim nepovoljnim uvjetima Kombinat je rastao i razvijao se u tehnološkom, proizvodnom i ekonomskom pogledu. O tome ilustrativno kazuju rezultati poslovanja i razvoja prikazani u narednim tablicama i grafikonima.

Bivše poljoprivredne zadruge izvršile su značajnu koncentraciju zemljišta koju su potom ustupile na korištenje i upravljanje društvenom sektoru (kombinatima ili poljoprivrednim dobrima). Nešto kasnije one su se integrirale s IPK Osijek ili su svoje zemljište izravno ustupile na korištenje i upravljanje ovom Kombinatu. Na taj način - posredno ili neposredno – predano je IPK Osijek ukupno 20.705 ha zemljišta; po tadašnjim općinama: Osijek = 7.280 ha, Podravska Slatina = 5.830 ha, Donji Miholjac = 4.100 ha i Našice = 3.495 ha. Kretanje ukupnih zemljišnih kapaciteta (društveni i privatni sektor) i stajskih kapaciteta u društvenom sektoru stočarstva IPK Osijek prikazani su grafikonom 1 i tablicom 1;

Grafikon 1
Zemljišni kapaciteti na području IPK Osijek (ha)
Izvor: [1]

Tablica 1
Stajski kapacitet u stočarstvu IPK Osijek (grla)

	1961.	1970.	1984.
Mliječne krave	3.739	3.278	2.440
Tovna junad	4.286	3.554	7.300
Krmače	1.500	2.274	8.650
Tovne svinje	7.549	19.679	40.000
Ovce	-	620	5.000
Pilenke	-	-	35.000
Ribnjaci (ha)	-	2.203	2.203

Izvor: [1]

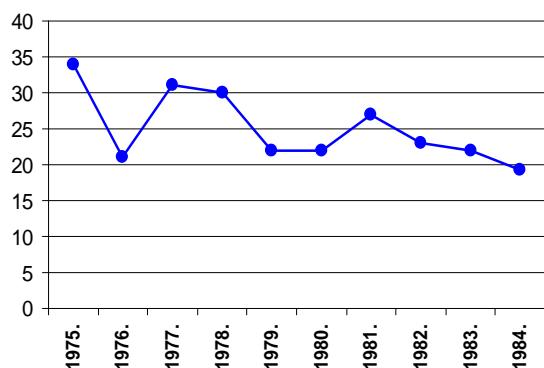
Vlastitim sredstvima, kao i drugim oblicima financiranja (bankarski i robni krediti, poticajna društvena sredstva, udruživanje finansijskih sredstava u proizvodnju od zajedničkog interesa), IPK Osijek je 20-tak godina provodio snažnu investicijsku aktivnost koja se kretala u razini od visokih 20% do izuzetnih 35% društvenog proizvoda. Kombinat je investirao u poljoprivrednu proizvodnju (uređenje zemljišta i ulaganja u stočarsku proizvodnju), u rekonstrukciju i/ili izgradnju novih industrijskih kapaciteta te u informatičku opremu; tab. 2 i graf. 2 - 4.

Tablica 2

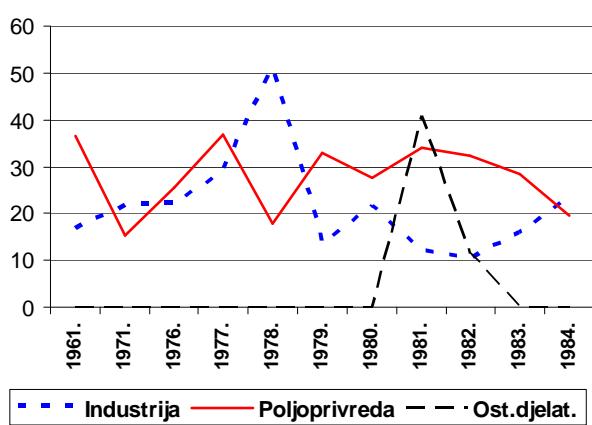
Ukupne investicije u IPK Osijek u razdoblju 1961.-1984. g. (000 din)

Djelatnost	Ukupna ulaganja	Struktura (%)	Vlastita sredstva	Samofinanciranje (%)
Industrija	4.056.331	31,3	2.319.635	57,2
Poljoprivreda	8.315.892	64,2	4.140.651	49,8
Ostale djelatnosti	569.938	4,5	315.243	53,3
Kombinat	12.946.161	100	6.775.529	52,3

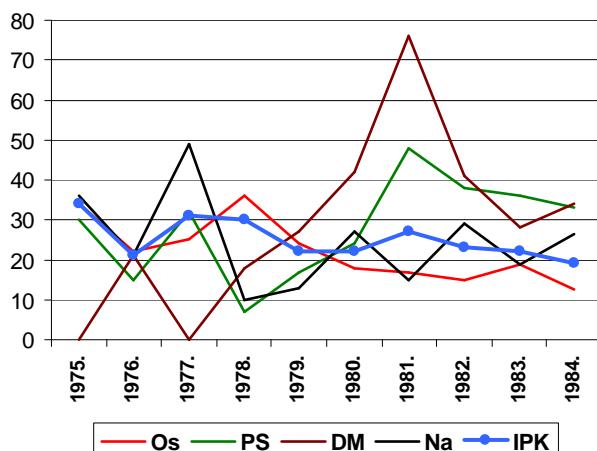
Izvor: [1]

Grafikon 2
Udio investicija u društvenom proizvodu IPK Osijek
u razdoblju 1975.-1984. g. (%)
Izvor: [1]

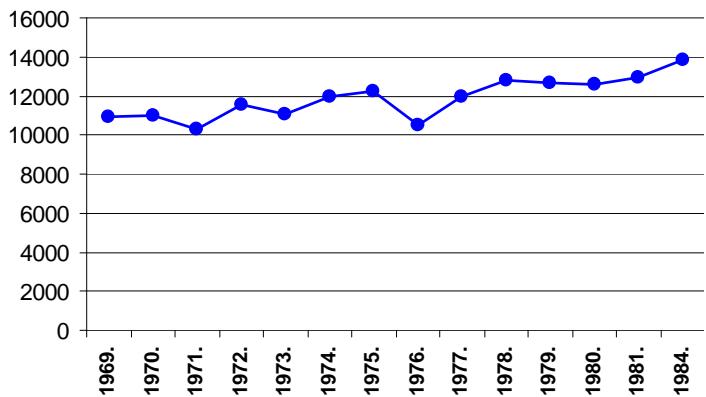
Grafikon 3
Udio investicija u društvenom proizvodu IPK
Osijek – po sektorima (%)
Izvor: [1]

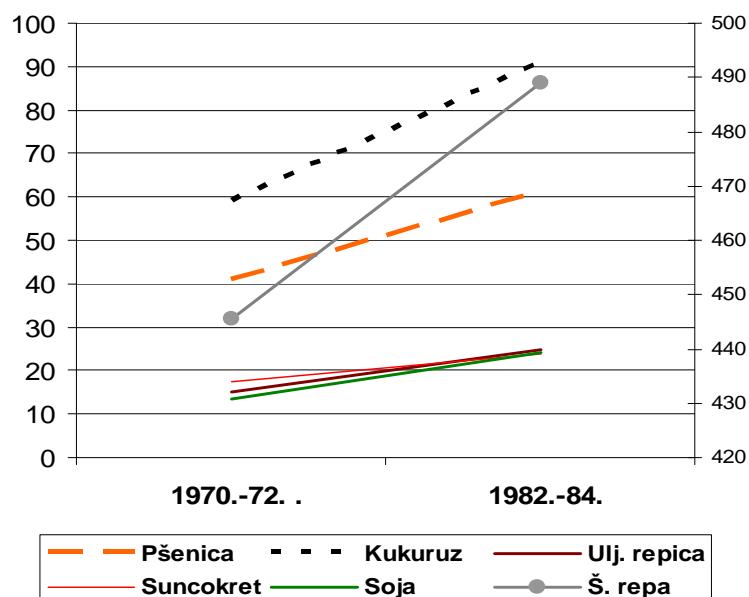
Grafikon 4
Udio investicija u društvenom proizvodu IPK
Osijek - po općinama (%)
Izvor: [1]

Broj zaposlenih u IPK Osijek u razdoblju 1969. -1984. g. kretao se između 10,5 i 14 tisuća radnika (graf. 5). Posebno treba naglasiti da u tome razdoblju raste broj stručnjaka s višom i visokom spremom, a sredinom 80-tih godina u IPK Osijek radilo je preko 700 zaposlenika s visokom spremom; od toga broja 4 doktora i 17 magistara znanosti.

Grafikon 5
Broj zaposlenih u IPK Osijek
u razdoblju 1969.-1984. g.
Izvor: [2]

Sustavna razvojna politika, snažne investicije i zapošljavanje stručnih kadrova dali su vrlo dobre rezultate u poslovanju IPK Osijek; povećani su prosječni prirodi u ratarstvu (graf. 6), povećan je otkup poljoprivrednih proizvoda od privatnog sektora (tab. 3), porasla je industrijska prerada sirovina (graf. 7) porasla je industrijska proizvodnja gotovih proizvoda (tab. 4) te je povećana je vanjsko-trgovinska razmjena Kombinata uz rast izvoza (graf. 8).

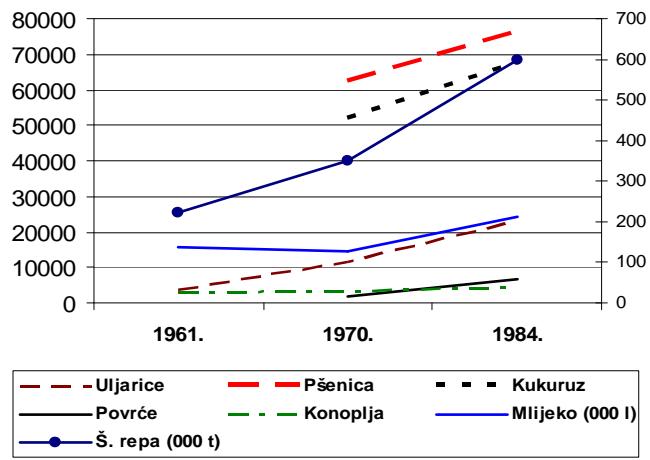
Grafikon 6
Prosječni prirod u ratarstvu IPK Osijek
Izvor: [1] */ Podaci za šećernu repu čitaju se na desnoj strani grafikona

Centri za kooperaciju IPK Osijek pružali su usluge privatnim poljoprivrednicima u organizaciji proizvodnje i otkupljivali njihovu proizvodnju za potrebe Kombinata; tab. 3.

Tablica 3
IPK otkup poljoprivrednih proizvoda od privatnog sektora

	JM	1963.	1969.	1984.
Pšenica	t	4.643	19.374	37.742
Kukuruz	t	568	4750	74.431
Šećerna repa	t	18.021	28.476	5.106
Suncokret	t	851	2.563	1.394
Mlijeko	000 l	-	262	7.177
Tov. svinje	t	1.733	3.061	9.616
Tov. junad	t	353	1.136	4.899

Izvor: [1]

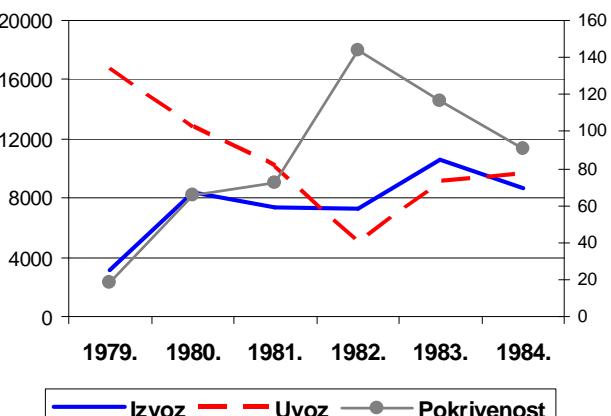
Grafikon 7
Industrijski prerađene sirovine u IPK Osijek
Izvor: [1]
*/ Podaci za šećernu repu čitaju se na desnoj strani grafikona

Tablica 4
Industrijska proizvodnja IPK Osijek

	JM	1961.	1971.	1984.
Šećer	t	33.090	46.390	80.050
Bomboni	t	4.764	5.450	4.646
Kakao-proizvodi	t	28	6.340	4.684
Mlijeko	000/lit.	15.608	15.584	24.115
Ulje sirovo i rafinirano	t	1.447	5.315	9.109
Povrće	t	-	4.300	7.330
Pivo	000/lit.	-	0	30.725
Bezalkoholna pića	000/lit.	-	2.355	7.009
Krmne smjese	t	-	76.800	105.680
Kudjelja i lan - vlakno	t	-	1.130	1.370
Meso i prerađevine	t	-	190	779

Izvor: [1]

Grafikon 8
Vanjskotrgovinska razmjena IPK Osijek
Izvor: [1] */ Podaci za pokrivenost uvoza izvozom
čitaju se na desnoj strani grafikona

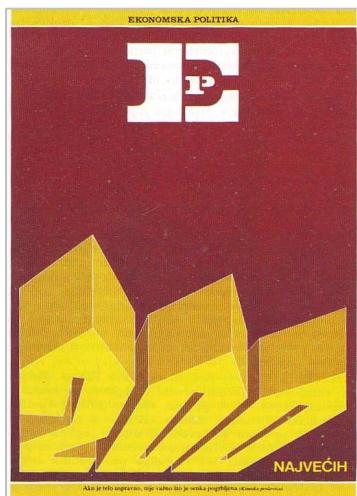
4. Položaj u Jugoslaviji

„Ekonomска politika“ Beograd (jugoslavenski privredni tjednik) započela je 1970. godine, po ugledu na svjetske poslovne tjednike, objavljivati listu 200 najvećih poduzeća u zemlji; tako je sačinjavana rang lista 100 najvećih i u oblasti industrije, rudarstva, poljoprivrede i građevinarstva, liste najvećih poduzeća u oblasti trgovine, u oblasti prometa te najvećih banaka i osiguravajućih društava. Kriteriji za rangiranje bili su: (1) ukupni prihod, (2) dohodak uvećan za amortizaciju, (3) prosječno korištena poslovna sredstva i (4) broj zaposlenih, a na temelju izvještaja Službe društvenog knjigovodstva. Mada se ovakvome rangiranju mogu postaviti određene zamjerke - ipak ove su rang liste bile više nego indikativna slika razvoja i snage velikih poslovnih sustava u zemlji. IPK Osijek je u konkurenciji velikih republičkih energetsko-rudarskih sustava i drugih velikih poduzeća godinama bio u vrhu liste velikih poslovnih sustava u Jugoslaviji (tab. 5).

Tablica 5
IPK Osijek na listi najvećih poduzeća u Jugoslaviji

Godina	Rang
1969.	21
1970.	20
1971.	20
1972.	23
1973.	31
1974.	27
1975.	33
1976.	42
1977.	39
1978.	39
1979.	39
1980.	39
1981.	38
1984.	33
1989.	22

Izvor: [10]

Slika 1
Naslovica specijalnog
izdanja „Ekonomsko politike“
za 1982. godinu

5. Zaključne napomene

- Snažnija orientacija na tržišno poslovanje i integracijski procesi u jugoslavenskoj privredi započinju polovicom 1960-ih godina – nakon promjene Ustava SFRJ (1963. g.) i privredne reforme (1965. g.). Osnivanje IPK Osijek krajem 1960. godine bio je značajan razvojni korak ne samo u sektoru poljoprivrede i prehrambene industriji već i za kreiranje novog privrednog sustava u Jugoslaviji; IPK Osijek je bio među prethodnicima tržišnih i privredno-razvojnih procesa u zemlji.
- Kada je riječ o istočnoj Hrvatskoj može se zaključiti da je osnivanje i poslovanje IPK Osijek u mnogome pridonijelo razvoju suvremene poljoprivredne proizvodnje te rekonstrukciji postojećih i izgradnji niza novih industrijskih kapaciteta na području Slavonije i Baranje.-

Literatura

1. Dabac, Marija - "Prvo joj uručio otkaz a potom ju zaprosio"; Osječki dom, Osijek 13.-14.3.2003,
2. Grupa autora - Monografija „Tvornica šećera i kandita Osijek – 1906.- 1980.“; IPK Osijek, RO Tvornica šećera i kandita Osijek, Osijek, 1981,
3. Grupa autora - Monografija „IPK Osijek: Društveno-ekonomski razvoj Industrijsko poljoprivrednog kombinata Osijek 1960.- 1985.“; SOUR IPK Osijek, Osijek, 1986.
4. Ivanović, M. - Zadovoljavati zahtjeve tržišta; List IPK Osijek, br. 188 /1972. str. 9
5. Ivanović, M. - Marketing u kombinatu IPK Osijek, Stručni bilten IPK Osijek, br. 22; 1972. str. 6 – 7
6. Ivanović, M. - Marketing poljoprivrednih proizvoda; List IPK Osijek, Osijek, br. 191/1973. str. 6
7. Ivanović, M.; Subašić, R.: PIK „Belje“ na rang listama najvećih privrednih organizacija u Jugoslaviji; Znanstveni skup „Tri stoljeća Belja“, Darda, 6.-7.4.1984. Zbornik, str. 752–757, JAZU, Centar za znanstveni rad Osijek, Osijek, 1986.
8. Ivanović, M. - Istina na rang listama; najveća poduzeća SFRJ; Glas Slavonije, Osijek, 29. 9.1985. str. 5
9. Ivanović, M. - Predavanja iz ekonomike prehrambene industrije Hrvatske - autorizirana skripta, Prehrambeno-tehnološki fakultet, Osijek, 1992.
10. Ivanović, M. - Izgubljene šanse - procesi tranzicije; ISBN 953-6980-02-9, Albert^E, Osijek, 2005.
11. Kušen, Dražen; Ebling Zdravko - „Gradska liga protiv raka Osijek, 40 godina“; ISBN 978-953-283-020-0; Gradska liga protiv raka Osijek, Osijek 2007.
12. Stanić, Vladimir - „Ivan Špika – Mladima treba pružiti šansu“, Senior, Zagreb, br. 6, listopad 2006.
13. * * * Ekonomski politika, Beograd: 200 najvećih poduzeća u Jugoslaviji – specijalno godišnje izdanie; godišta 1970. - 1984. i 1989.
14. * * * Monografije: „Slavonija '64.“, „Slavonija '65.“, „Slavonija '70.“, „Slavonija '75.“, „Slavonija '80.“, „Slavonija '85.“; Litokarton, Osijek i Privredna komora Slavonije i Baranje, Osijek, 1965. - 1986.